

№ 18 (755)
Май 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Памяць: вогненная вёска Боркі –** *стар. 3*

☞ **Малая радзіма: спадчына вёскі Аброва –** *стар. 4*

☞ **Успаміны: калі было галадней? –** *стар. 5*

Падрабязней чытайце на стар. 6

Вуліцы Васілішкаў

Для нашай краіны вельмі важным застаецца Год малой радзімы. Ва ўсіх бібліятэчных установах праходзяць мерапрыемствы, што кранаюць сэрцы кожнага, хто шануе свой родны край. Шчучынскі раён славіцца сваімі гістарычнымі помнікамі і цікавымі мясцінамі, якія нельга пакінуць без увагі. Сярод іх можна вылучыць прыгожы аграгарадок Васілішкі, які прыцягвае сваімі адметнасцямі не толькі жыхароў Шчу-

чына, але і ўсёй Гродзенскай вобласці.

27 красавіка ў Васілішкаўскай сельскай бібліятэцы прайшоў гістарычны хранограф «Падарожжа па вуліцах аграгарадка Васілішкі». Архітэктура паселішча прыцягвае арыгінальным стылем. Чатырохпавярховая забудова з чырвонымі дахамі і «прэзідэнцкія домікі» ствараюць адчуванне цэласнасці гарадскога ансамбля. Цэнтр аграгарадка вельмі ўтульны. Пры

возеры ўсталяваная ратонда. Жыхары называюць гэтае месца востравам кахання. Важнае значэнне маюць назвы і гісторыя вуліцаў, у якіх адлюстроўваюцца духоўна-маральныя каштоўнасці, гістарычная памяць, час і жыццё аграгарадка.

Бібліятэкары данеслі да чытачоў усё характэрнае роднага аграгарадка на яскравых прыкладах. Вельмі прыемна, што дзеці з дапамогай добрых настаўнікаў вывучаюць гісторыю сваёй малой радзімы і ганарацца ёю.

*Яніна МІРАНЕНКА,
загадчыца Васілішкаўскай сельскай
бібліятэкі Шчучынскага раёна*

Нашы віншаванні

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць калектыў Музея старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі з 40-годдзем з часу адкрыцця экспазіцыі.

На сёння поспехаў у музейнай справе нашай краіны немагчыма ўявіць без знакавых дасягненняў у навукова-даследчыцкіх, збіральных і экспазіцыйных працах акадэмічнага музея, высокай кваліфікацыі яго супрацоўнікаў і грамадскага актыву. За гады існавання ваша ўстанова стала сапраўднай перлінай музейнага абшару, надзейнай захавальніцай скарбаў беларускага народу, ілюстратарам культурных дасягненняў краіны.

Шчыра зычым калектыву музея новых важкіх навуковых і экспазіцыйных адкрыццяў.

*Таццяна СТРУЖЭЦКІ,
старшыня Беларускага фонду культуры*

*Уладзімір ГІЛЕП,
галоўны рэдактар «Краязнаўчай газеты»*

Сябры! Пачалася падпіска на II паўгоддзе 2019 г. на «Краязнаўчую газету». Калі ласка, не адкладайце падпіску на апошні дзень. Застанемся разам? І вядома ж – далучайце новых сяброў!

Неаб'якавае

Пра адметнасць нашых мясцінаў

Мне шмат даводзіцца вандраваць па краіне, бываць у старажытных паселішчах, нацыянальных парках, іншых адметных мясцінах. Часта наведваю і сваю творчую радзіму – Жыткавіцкі, Мазырскі, Рэчыцкі, Петрыкаўскі раёны. «Бярозы ды сосны», гаёчкі, пералескі, рачулікі і балацінкі – да замілання прыгожая Беларусь у любую пару года!

Часцей за ўсё дабіраюся да месцаў сучаснымі маршруткамі, дзе ёсць і кандыцыянер, і тэлевізар, і аўдыяпрайгравальнік. І вось што мяне кожны раз бянтэжыць, нават абражае, дык гэта паказ пад час паездкі кінастужак замежнай вытворчасці: страляніна, бойкі, крываваыя твары, брыдкаслоўе... Чым больш паганы фільм, тым ахвотней яго паказваюць? Выходзіць, так? А ў салоне ў асноўным знаходзяцца маладыя людзі, і пажылыя сустракаюцца, але не часта.

На словах у нас усе за патрыятычнае выхаванне, а на справе? Ніколі не пачуеш беларускай мовы, песні, не па-

бачыш нашай прыроды, гістарычных мясцінаў і помнікаў, ды хоць бы фільмаў пра подзвігі ў Вялікай Айчыннай вайне, якіх «Беларусьфільм» шмат наздымаў, – усё ж такі не чужое нам.

А чаму б не паказаць адметнасці той вобласці, раёна, куды едзеш? Беларусь багатая на мастацкія калектывы, народных умельцаў, музейныя экспазіцыі, адораных людзей! І ўсё гэта магла б суправаджаць гістарычная даведка па рэгіёне. Было б спазнавальна, і нават турыстычна прывабна, бо людзі, якія едуць да нас, з задавальненнем паслухалі б нашыя песні, пабачылі нашыя тан-

цы, абрады традыцыйнай культуры, агляды гістарычных мясцінаў. А колькі б усяго даведалася «маршрутная» моладзь!

Калі кожны горад, раён/рэгіён наладзіць здымку такіх ролікаў (а гэта не складана і не дорага ў наш час), то колькі б карыснага атрымалі і нашыя моладзь, і замежнікі. Тым больш, што ў нас ёсць назапашаныя матэрыялы, знятыя тым жа «Беларусьфільмам».

Дзеля справядлівасці адзначу, што і ў беларускіх цяжках няма нічога беларускага. Як няма ў многіх сталічных кафе, якія зайаляюць сябе беларускімі, – «Бульбяная», «Кавярня» ды іншых. Як няма ў старажытным Тураве вуліцы імя... каго? Правільна, Кірылы Тураўскага!

А што пра гэта думаюць нашыя чытачы?

Мікола КОТАЎ, фалькларыст, пазаштатны карэспандэнт «КТ»

Фота Яўгена Ільічэвіча

На тым тыдні...

✓ **30 красавіка** Літаратурны музей Пётруся Броўкі запасіў на тэатрылізавана-інтэрактыўную дзею «Маўчанне Яўгені Пфляўмбаўм, альбо Ці варта слухацца мужчын», што праводзіцца ў рамках штомесячнага культурніцкага праекта «Амазонкі беларускай паэзіі».

Гэта была ўнікальная паэтэса са сваім вострым арыгінальным бачаннем рэчаіснасці. У канцы 1920-х стала адной з аўтарак калектывага жаночага зборніка і з таго часу ажно да 1989 г. не выдавала ўласных кніг. Чаму маўчала паэтэса? Чаго баялася? Хто яе прасіў маўчаць альбо чыю волю яна выконвала? Чаму ў яе мужа, паэта Максіма Лужаніна, выходзілі адзіны адзін зборнік паэзіі, а спадарыня Яўгенія сціпла заставалася ў добраахвотным цені яе чалавека?

Прагэта і не толькі пачулі наведнікі тэатрылізавана-інтэрактыўнай дзеі, якую падрываў і вёў Васіль Дранько-Майсюк.

✓ **30 красавіка** па 31 мая ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Музей сучаснай беларускай дзяржаўнасці» працуе выстаўка фатографіа Сяргея Лазоўскага «Краскі жыцця».

С. Лазоўскі (1977 – 2018) – ураджэнец Капыля, 16 гадоў працаваў у радыцкі раённай газетзе «Слава працы». У ягоны аб'екты не раз траплялі як простыя жыхары раёна, так і знакамітыя землякі. Усе здымкі прасякнутыя вялікаю любасцю да роднага краю.

✓ **2 мая** ў філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі

Беларусь музеі «Дом Ваньковічаў. Культура і мастацтва першай паловы XIX стагоддзя» адбылося ўрачыстае адкрыццё выстаўкі «Вобразы эпохі ў творах Чэслава і Станіслава Манюшкаў», прысвечанай 200-годдзю з дня нараджэння С. Манюшкі, што арганізаваная пры падтрымцы Польскага Інстытута ў Мінску. Прадстаўленыя вокладкі нотных сшыткаў С. Манюшкі і аркушы з малюнкамі з альбомаў яго бацькі Ч. Манюшкі са збору Музычнага

таварыства імя С. Манюшкі ў Варшаве.

Ч. Манюшка не быў прафесійным мастаком, не атрымаў спецыяльнай адукацыі, але мастацтвам захапляўся заўсёды. Яго спадчына налічвае шэсць рознафарматных альбомаў з вершамі, паэмамі, а таксама малюнкамі, зробленымі алоўкам, пяром і тушшу.

Выстаўка будзе працаваць да 10 ліпеня.

✓ **2 мая** ў Арт-гасцёўні «Высокае м'ста» адкрылі выстаўку працаў кафедры дэкаратыўна-ўжыт-

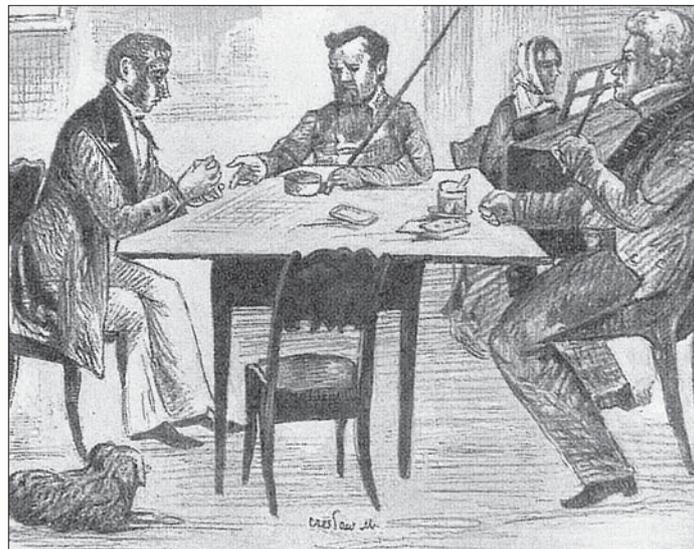
ковага мастацтва і касцюма Беларускай акадэміі мастацтваў «Інтерференцыя».

Працы дэманструюць узаемадзеянне розных напрамкаў мастацкага тэкстылю і касцюма, керамікі, шкла і металу, камбінацыю традыцыйнага беларускага мастацтва са свежымі ідэямі і творчымі тэхнікамі студэнтаў кафедры. Прадстаўленыя праекты 2017 – 2019 гг. У сваіх працах у кераміцы, шкле і метале мастакі выкарыстоўваюць ручныя і механізаваныя тэхнікі, эксперыментуюць і ствараюць унікальныя творы ў аўтарскіх тэхніках і прыёмах формаўтварэння.

✓ **3 мая** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрыта выстаўка «Душою і сэрцам я з вамі, героі...», адбылася літаратурна-музычная імпрэза, прысвечаная 75-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Вялікая Айчынная вайна – адна з самых сумных старонак у кнізе гісторыі беларускага народу. Практычна кожная сям'я мела свае асабістыя страты, сваё гора. Не абышлі яны і народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. Вайна адабрала ў Песняра сына Юрыя, які трагічна загінуў пры абароне горада Ярэва Смаленскай вобласці. Самага паэта, яго жонку Марыю Дзмітрыеўну і сыноў Данілу і Міхася вайна вымушала пакінуць Радзіму, стаць выгнаннікамі і шукаць прытулку на чужой зямлі.

На выстаўцы прадстаўлены арыгінальныя музейныя прадметы: дакументы, фотаздымкі, кнігі, рукапісныя старонкі твораў і лістоў, асабістыя рэчы, што расказваюць пра жыццё народнага паэта і яго блізкіх у гады вайны.

«У мінскім доме Манюшкаў». Малюнак Ч. Манюшкі

«...то хоць не забывайце, што там была вёска»

Вёска Боркі (Вілейскі раён) была спаленая разам з яе жыхарамі 4 мая 1943 года фашысцкімі карнікамі і паліцаямі. Вёска не адраджалася, бо не было каму яе адраджаць. Загінулі ўсе, акрамя Фаіны Анасавіч (Кучко) 1931 г.р., якая адзіная пудам выжыла. Цяпер жыве ў Рабуні Вілейскага раёна. Яе памяць шмат зберагла пра сваю вогненную вёску і пра яе жыхароў.

Гадоў сем таму я ўпершыню наведваў Фаіну Сяргееўну, каб зрабіць план даваеннай забудовы Борак. Я не магу пераказаць таго, з якім вялікім жаданнем і хваляваннем яна дапамагала мне склацаць план вёскі. Магчыма, у ім ёсць і недакладнасці, але нязначныя. Яно ж зразумела, прайшло ўжо столькі часу. Успамінаючы па прозвішчах

дзе хто жыў, на яе твары свяцілася надзея адраджэння вёскі, хоць і ведала, што ад складання гэтага плана і маёй асобы амаль нічога не залежыць. Але яна ведала і іншае – тое, што дагрукацца да сумлення тых, ад каго залежыць памяць па загінулых і лёс жывых, практычна немагчыма. Таму так старанна і дапамагала мне ў гэтай справе, убачыўшы ў маёй асобе хоць невялікую, але надзею на справядлівасць.

Амаль семдзясят гадоў Фаіна Сяргееўна жыла толькі адной марай, што да яе вёскі, да БРАЦКАЙ магілы родных і аднавяскоўцаў, пабудуюць дарогу (трэба збудаваць усю адну вярсту) ды паставяць на месцах спаленых хатаў хаця б прасценчыя крыжы па закатаваных родных і вясцоўцах.

Фаіна Сяргееўна расказала шмат чаго са свайго ваеннага і паваяннага жыцця. Лёс яе вельмі цяжкі і трагічны... Вось так чалавек са знявечанай душой і параненым сэрцам, пражыўшы пасля вайны шмат гадоў, і не дасягнуў сваёй мары. Абяцалі шмат хто і шмат чаго, а ў выніку далей абяцанак так і не даходзіла, скардзілася мне жанчына.

Я не імкнуўся нагружаць яе ўспамінамі, але яна сама, прыпамінаючы цяжкія моманты жыцця, усё гаварыла і гаварыла, як быццам баялася пакінуць без увагі самае галоўнае ў сваім лёсе. Гутарка зацятнулася да позняга вечара. Праводзячы да машыны, Фаіна Сяргееўна напаследка сказала: «Калі не атрымаецца што-небудзь адрадзіць у Борках, то хоць не забывайце,

АНАСАВІЧ (КУЧКА) ФАІНА СЯРГЕЕЎНА

што там была вёска, што там жылі людзі і як яны загінулі і праз каго!» Гледзячы ў напуўненыя слязімы вочы пажылой жанчыны, пабягаў, што з сябрамі і неабякавымі знаёмымі паспрабем зрушыць з месца сцяну чэрствасці і абьякавасці.

З планам былой вясковай забудовы я ўжо на наступны дзень быў у Борках. Цяпер Фаіна Сяргееўна ў спакоі. Яе мара споўнілася. Агульнымі намаганнямі воля народа перамагла чэрствасць і бюракратызм. Памяць боркаўцаў ушаноўваецца. Сама вёска Боркі хоць па стэндзе, але адраджаная. Гэтай пакутнай вёсачцы прысвечана шмат артыкулаў, вершаў. Вось адзін з іх, які хоць і адрасцеца памяці Борак, але прысвячаю яго ўсім нашым землякам, ахвярам мінулай вайны.

Стаяла вось тут,
у сасновым бары,
Цудоўная вёсачка Боркі.
У каханні і шчасці
яе жыхары
Жылі й распыралі
падворкі.
Вось там Альшукі,
а вось тут Семянёк

Хацёнкі свае збудавалі.
У працоўных турботах
жылі штодзяснёнкі
Ды дзета свайх гадалалі.
Шчырасць, сяброўства,
жыццёва грамадой –
Усіх іх заўсёды ядала.
Такое аднанне з любою
бядой

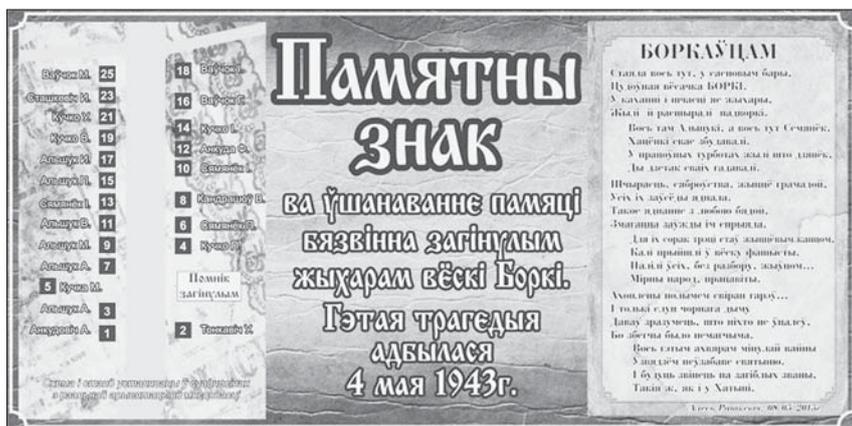
Змагацца заўжды
ім спрыяла.
Для іх сорок трэці стаў
жыццёвым канном,
Калі прыйшлі ў вёску
фашысты.

Палілі ўсіх, без разбору,
жыўцом...
свіран гарэў,
Мірны народ, працавіты.
Ахоплены польемем,

што ніхто не ўдалеў,
Бо збегчы было немагчыма.
Гэтым ахвярам мінулаў
вайны
Узвядзём неўзабаве
святыню.

І будуць звянец
па загіблых званы,
Такія ж, як і ў Хатыні.

Алесь ПАТКЕВІЧ
(тэкст напісаны ў 2015 г.,
з кнігі «Невядомая гісторыя
майго краю», 2018)

Хваля надзеі блукае

У Ружанскім палацавым комплексе роду Сапегаў адбылося адкрыццё выставы графічных працаў вядомага яўрэйскага мастака і паэта Машэ Бернштэйна «Украденное детство» (з фонду «Музея-сядзібы «Пружанскі палацык»), адбыўся відэалекторый «Багаж из прошлого».

Адкрыццём сустрэчы сталі радкі мастака:

Я – человек из плоти, злой и нежный.
И я – волна затерянной надежды,
Которая смыкает свой же след...

...Что ж, человек я. Но судите сами:
Зачем смешал я радость со слезами?
Ячэ ў раннім дзяццстве Машэ выявіў свой талент мастака і паэта.

Вершы, што прагучалі ў час сустрэчы, і 12 працаў, прадстаўленых у выставачнай зале, – толькі невялікая частка твораў аўтара, пранізанных болем успамінаў аб дзяццстве і юнацтве, абарваных вайной.

Як выказваліся некаторыя з наведнікаў: «Гэтыя партрэты абстрактныя, яны не столькі перадаюць асабістыя рысы знешнасці чалавека, колькі ўвасабляюць у сабе настрой і эмоцыі маленькага чалавека, які сутыкнуўся з вялікім горам».

М. Бернштэйн нарадзіўся ў 1920 годзе ў Бярозае, у сям'і артадаксальных яўрэяў. Да пачатку Другой сусветнай вайны адвучыўся 4 гады ў Мастацкай акадэміі ў Вільні. Уцёкі з эшалона, што рухаўся ў Беластоцкае гета, эвакуацыя ў Саратаў, працоўныя будні ў калгасе, адарванасць ад родных і затым іх трагічная гібель ад рук фашыстаў – назаўсёды пакінулі незагойную рану ў душы Машэ.

...Трагизм и ужас Холокоста
И смерти неизбежной поступь –
Как будто был я с вами... Страшно
Мне было – маленькой букашке...
Згадваюцца словы адной яўрэйскай дзяўчынкі – нашай сучасніцы:
«Я не могу смотреть фильмы о войне...

Мне не надо объяснять, что это такое...
Перед войной у нас была очень большая семья – бабушкины сёстры и братья, дяди, тётки, их семьи и дети, но к концу войны в живых осталось только пятеро, а затем один умер, только потому, что смог поехать...».

Шмат каму цяжка або немагчыма пераступіць праз свае ўспаміны і ўражанні. Але, тым не менш, у дадатак да выставы наведнікам быў прапанаваны прагляд фільма «Два чамодана» – аб паслеваенным жыцці розных пакаленняў. Стужка на-

гадала, як складана было вяртацца да новага жыцця таму, хто ўсё ж выжыў.
...Я не был удостоен чести
В ваш смертный час быть с вами
вместе.

Был для меня закрыт к вам путь.
И я живу. Вас не вернуть...

Пад час новага перыяду жыцця мастака – у Зямлі Запаветнай – у 1949 годзе ён становіцца ўдзельнікам выставы «Оманим-олим» («Мастакі-рэпатрыянт»). З таго часу прайшло больш за 50 годаў з яго ўдзелам, былі шматлікія імяныя прэміі, званні, медалі, некалькі экспазіцыяў яго твораў у Расіі, ЗША, Францыі, Галандыі і Італіі. Усё гэта вынікі працы мастака больш за паўстагоддзя творчай дзейнасці.

У жыцці няма нічога выпадковага. І наколькі дзіўныя некаторыя моманты і пераплячэнні лёсаў чалавецтва! 30 гадоў таму Ружаны развіталіся з цудоўным чалавекам – Міхаілам Яфімавічам Бернштэйнам – былым дырэктарам Ружанскай школы і старшынёй пасялковага Савета. Хутчэй за ўсё, ён не быў родзічам мастака, але і да гэтага часу шмат жыхароў пасёлка ўгадваюць аб ім з падзжай і цеплынёю.

Адкрыццё выставы і відэалекторый падтрымалі і правалі супрацоўнікі музея. А ў літаратурным уступе прыняў ўдзел госці вечарыны – Святалана Ракуць і сябры краязнаўчага аб'яднання па інтарэсах «Скарбы» Марыя Паўловіч і Серафім Паляшчук.

Алена ПАЛЯШЧУК,
малодшы навуковы супрацоўнік
Ружанскага палацавага комплексу
роду Сапегаў

Спадчына адной вёскі на Івацэвіччыне

Маё Аброва

Шчаслівы той, хто вырас у родным краі, убавраў душою чысціню яго крыніцаў, пах кветак і зямлі і неба вышыню. Мая радзіма – вёска Аброва, дарагі кутчак, які будзе заўсёды ў маім сэрцы разам з вяскоўцамі, іх лёсамі, іх культурай і гісторыяй. Мая вёска з незвычайнай сілай прыцягвае да сябе людзей, загадкавая і таямнічая, багатая на традыцыі, на незвычайныя гісторыі.

Але хто здолее пераказаць нам твае казкі, Аброва?

Першая казка – аб паходжанні назвы майё вёскі.

У сярэдзіне VI стагоддзя з глыбіні еўрапейскіх стэпаў рухаўся шматлікі ваяўнічы народ. Гэта былі авары, ці обры. Прышэльцы скарылі славянскія плямёны дулебаў. Былі гэтыя обры «цэлама магутныя і вялікія ростам». Дакладна вядома, што ў межах сучаснай Беларусі стараўся пра іх так: «Усе вялікага росту, здаровыя, абутак насілі 43 – 45 памераў». Можна, мае продкі ў мінулым называліся суседзямі-обрамі, гэта значыць магутнымі людзьмі, гігантамі? А першая згадка аб вёсцы адносіцца да пачатку XVI стагоддзя, калі паміж жыхарамі Аброва і Гічыцаў адбылася спрэчка за зямельны надзел.

Аброва – вёска даволі вялікая. Яна больш чым на два кіламетры працягнулася з поўначы на поўдзень. Тут размешчана прыкладна 500 гаспадарак і жыве 1 267 чалавек. Ёсць сярэдняя школа, філіял музычнай школы, дом культуры, дзіцячы сад-яслі, працуе дзіцяча-юнацкае спартыўная школа,

амбулаторыя, тры магазіны. У вёсцы стаіць помнік загінулым у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Увайнашую вёску ледзьне напаткаў лёс спаленых Красніцы, Бабровічаў, Тупічыцаў. Паліцай данёс немцам, што ў паселішчы ёсць партызаны. Тыя прыехалі пакараць вяскоўцаў, але нікога не заспелі. Аброўцы ўцяклі ў лес і на балота, толькі зрэдку наведваліся дадому дагледзець гаспадарку. Калі немцы пакінулі вёску, прыкладна праз тыдзень вярнуліся ў родныя хаты і аброўцы. А наступнага ранку пабачылі, што немцы акружылі вёску: паставілі пасты з кулямётамі. Аброўцы зноў хацелі ўцячы, але захопнікі не выпусцілі ні аднаго чалавека. У гэты дзень у вёсцы былі і партызаны (пахаваліся ў жыхароў). Тады аброўцы звярнуліся да Івана Шалюціна, які добра ведаў нямецкую мову (яшчэ ў час Першай сусветнай вайны ён з маці і братам жыў у Германіі). Мужчына падышоў да немцаў і пачаў з імі размаўляць. Гаварыў доўга. Потым аброўцы пачалі несці фашыстам курэй, мяса, сала, смятану, кветкі. Фашысты паверылі, што партызанаў у вёсцы няма. Яны наладзілі гулянку і казалі: «Аброва – гут!». Паліцай, які данёс, спачатку пакаралі немцы – прывезлі яго ў Аброва і дапытвалі: «Дзе партызаны?». Паліцай адказаў, злосна пазіраючы на аброўцаў: «Усе партызаны!». А потым яго злавілі партызаны і забілі.

У цэнтры вёскі знаходзіцца гістарычны помнік – Міхайлаўская царква (пабудаваная ў 1754 годзе; у 1800 годзе перабудаваная на сродкі памешчыцы Еўдакіі Казлянінавай; у 1860 годзе дабудаваная і асвечаная. – «КГ»). Менавіта з царквой звязаная наступная легенда. Будавалі яе на ахвяраванні людзей. У вёсцы жыў у тыя часы пан Казлянінаў. Быў ён чалавекам багатым

і ахвяраваў царкве многа грошай, таму будавалася хутка. А ў сям'і ягонай здарылася вялікае няшчасце – памерла дачка, яшчэ зусім маладая дзяўчына. Бацька даў дазвол пахаваць дзяўчыну пад царквой у склепе. У канцы XX стагоддзя, калі праводзілася рэканструкцыя царквы, будаўнікі бачылі замураваны склеп, але не сталі трывожыць прах памерлай.

Пройдзем далей і выйдзем да вадасховішча, ці, як называюць яго вяскоўцы, возера. Па берагах разраслася вольха і вярба апускае да вады свае доўгія «валасы». Цяпер мала хто ведае, што раней гэтае месца называлася Воінскім мястэчкам. Вось што данесла да нас народная памяць.

Даўным-даўно за вёскай, якраз на гэтым месцы, адбылася вялікая бітва паміж «саксонамі» і «рускімі». Доўжылася яна некалькі дзён. Вельмі многа людзей загінула ў той сечы, у тым ліку і аброўцаў. А зямля не паспявала ўбіраць у сябе кроў, стаялі вялізныя лужыны з чалавечай крыві. «Рускія» перамаглі, аднак «саксонам» прыйшлі на дапамогу мангола-татары. Другая бітва адбылася на тэрыторыі сучаснага Пінскага раёна. Паводле легенды, татарскі хан у другой бітве быў забіты і пахаваны недалёка ад сучасных Целяханаў. А месца, дзе адбылася першая бітва, пачалі называць «Воінскае мястэчка».

Вялікдзень

З велікоднага тыдня здаўна пачыналіся веснавыя гульні і карагоды, качанне і біццё як, «ваджанне і пахаванне стралы». Да свята старанна рыхтуюцца ў Аброве. Вось некаторыя звесткі, аб чым я даведдалася ад майё прабабулі Вольгі Міхайлаўны Равенка.

Апошняе нядзелье перад Вялікаднём называлася Вербіцай. У Міхайлаўскай царкве асвятчалі галінкі вярбы, потым імі білі адно аднаго з прыгаворам: «Вярба б'е, не я б'ю, за тыдзень – Вялікдзень, будзь здароў, не ўмірай, Вялікадняя дачкай, ужо недалечка чырвона яечка. Будзь здаровы, як вада! Будзь багаты, як зямля!». Асвечаным галінкам вярбы,

як грамнічным свечкам або сарачынскім галёпам, увесь наступны год надавалася магічнае значэнне.

Каб абараніцца ад маланкі, усе члены сям'і з'ядалі па адной пупышкі асвечанай вярбы, а гаспадар з прыгаворамі абыходзіў, сцёбаючы, усю жывёлу, пабудовы, вуллі, агарод, поле, магільныя продкаў. Рэшткі вярбы захоўваліся да наступнай Вербіцы.

Галоўным момантам падрыхтоўкі стану душы да свята быў перадвелікодны сямітыднёвы пост. Велікодная ноч з суботы на нядзелю – святочная, калі не спалі, палілі вогнішчы, маліліся ў царкве. Зранку пасля богаслужэння разгаўляліся і тройчы віталіся радаснай навіной: «Хрыстос уваскрэс!», пасля чаго цалаваліся.

Пасля разгаўлення ўсе выходзілі на вуліцы з поўнымі кішэнямі выбраных моцных крашанак (за курамі, якія неслі іх, быў асаблівы дагляд) і пачыналі гульні з біццём і качаннем як.

Вось прыклад дыялогу перад біццём:
– Ну што, будзем біцца?
– Будзем, але раней дай паспрабаваць.

– Ой, вельмі ж тваё моцнае, пайду далей.
– Дык, можа, памяняемса?
– Не, давай тады лепш сваімі.
– А ў цябе не смалёнка (залітае смалой)?

– А ў цябе ці не ад цасаркі яйка (асаблівае парода маленькіх курэй)?
– Не, ну дык дзяржы, буду біць.
– Не, ты першы трымай, а потым я.
Гульня «качанне» больш характэрная для дзяцей. З горкі або па падвешанай з аднаго боку дошчы пускаяюць яйка, і калі дакранецца да папярэдняга, гаспадар забірае апошняе. Гэтая забава вельмі папулярная ў вёсцы і да нашага часу.

*Наталія ТРЭЧНАЯ,
вучаніца 11-2 класа Ліцэя Івацэвіцкага раёна
Кіраўнік Любоў Домась,
наступніца гісторыі Ліцэя
Івацэвіцкага раёна*

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Міхайлаўская царква XIX ст.

ДВУКЛАСНЫ СЕМІНАРЬ ПРЭДСЕДАТЕЛЕЙ И СЕКРЕТАРЕЙ ИСПОЛКОМОВ СЕЛЬСОВЕТОВ ТЕЛЕУАНСКОГО РАЙОНА

А на самой справе: калі было галадней?

чорнага хлеба, думалася, што тады буду я шчаслівы...

І толькі пасля адмены картачнай сістэмы, калі на прылаўках крамаў паўсюдна ляжаў у вольным продажы хлеб, праз год ці два я адчуў, што ўдасцал адведаў хлеба. І праз год-два мой рост дасягнуў 169 сантыметраў, прыбавіўся таксама і вагой.

Я добра разумею селяніна, які за абедам кожную крошачку збырае са стала. І не магу абякава назіраць, калі на сметнік гараджане (на сяле і сёння такое не зрабляе) выкідаюць паўбохана хлеба ці крыху зачарсцвелы батон.

На аснове прыведзеных прыкладаў і фактаў адназначна сцвярджаю, што і ў 1944 г. пры немцах, і ў 1945 – 1946 гг. пры Савецкай уладзе, было галадней, чым у 1941 – 1943 гг.

Трэба помніць сялянскую ашчаднасць

Дадам яшчэ, што ў пэрыяды вайны і пасляваеннага перыяду было грошай у каго болей, у каго менш, але купіць у дастатку прадуктаў і праматэрыялаў было цяжка, быў іх дэфіцыт. І галадаючы жылі, можа, не ўсе, то большасць. А сёння ўдасцал усяго ў праджы, а грошай у большасці людзей няхватка. Вельмі непакоіць тэндэнцыя размежавання на багатых і бедных. У крамах усё ёсць, а колькасць людзей, якія жыць вядуць галаднавата, узрасце. У гарадах паўсюдна вядзецца еўрарамонт і выкідаюцца цалкам прыдатныя прадметы ў жытку, наводзіцца пык і бласк. Можа, нельга так спяшацца. Лічу, што не трэба забываць сялянскую ашчаднасць мінулых часоў. Бо рэсурсы планеты Зямля не аднаўляюцца і з кожным годам скарачаюцца. Дзеля карысці ўсім нам варта памятаць радкі паэта-класіка:

*Жні, нашчадак, жні,
Касой касі,
Толькі здурю
не тапчы нагамі.*

*Віктар АРЦЕМ'ЕЎ,
г. Магілёў*

Спрэчнае анкетаванне

Кандыдат гістарычных навук, выкладчык Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова А. Агееў разам са студэнтамі на пачатку 2000-х гг. правёў даследаванне анкетаванне людзей, якія перажылі Вялікую Айчынную вайну. Сярод іншых пытанняў стаяла і такое: «Калі было галадней?». Адказы былі такія: у 1941 – 1944 гг. – 41%; у 1945 – 1946 гг. – 39% (шклоўская газета «Ударны фронт» ад 3 снежня 2008 г.).

Такія адказы многіх здзівілі. Вучоны да гэтых лічбаў паставіўся скептычна і адзначыў, што голад быў большым менавіта ў першыя пазнаваенныя гады.

нямнога, бо нашая вёска знаходзілася вадаль ад дагледжаных дарог, і партызанаў не было блізка. Таму з харчам было лепей, чым да вайны. Праўда, не раскашавалі, але ж голаду не было. Даводзілася, хаця і не часта, паспытаць чыстага жытняга хлеба.

У 1943 г. Шклоўская нямецкая камендатура аб'явіла сельскагаспадарчы падатак на кожны двор з пералікам вагі збожжавых культураў і нават буракоў. І гэты падатак наўрад ці перавышаў даваенны. Здаецца мне, што і не ўсе яго адвезлі цалкам. Больш за тое, для нашай сям'і і яшчэ некалькіх сямей чырвонаармейцаў падатак быў значна зніжаны, бо аграном Арсен Цыкуноў (пры Ардацкай воласці была пасада агранома) склаў акты, згодна з якімі частка палеткаў сельскагаспадарчых культураў вымакала, частка пашкоджаная ці знішчаная засухай. Нават не памятаю, каб я вазіў падатак у Шклоў. Таму хлеба і бульбы хапала. Сялі па невялікай дзялянцы лёну і канаплі, а таму былі свае льновалакно і пянька, а яшчэ вельмі смачны і пажыўны канапляны алеі і макуха.

Пагоршала дакрытычнага з восені 1943 г., калі фронт стаў на Проні. Населеныя пункты ў басейне рэчкі Басі апынуліся ў прыфрантавай зоне. З некаторых вёсак акупанты выселілі частку людзей. А тыя, хто застаўся, былі ў лесе, у схованках, зведлі паўгалоднае жыццё, бо ўдзень зварыць страву было складана. Яшчэ горш было тым, хто апынуўся ў выгнанні. Праўда, Круглянская камендатура вясной 1944 г. дала бежанцам дазвол з'ездзіць у Радзішына і прывезці схаванае ў ямах збожжа (немцы адчувалі, што іх чакае адплата і менш здэкаваліся).

Акупанты-фуражыры час ад часу забіралі кароваў, свіней, авечак, кураў, радзей збожжа, бо яно было схавана ў ямах на полі ці пад павецямі. А вось ад партызанаў схаваць было цяжка. Яны забіралі жыўнасць, якую не паспелі вывезці немцы, цёплае адзенне, збожжа, апошняе сала (свіней ужо не было), печаны хлеб і г.д. Спачатку рэжывіцыя была з гаспадарак старастаў і сем'яў паліцаяў, потым з тых, дзе былі працадольныя мужчыны, а пазней – і ў жанчынаў з дзецьмі, чый бацька ваяваў у

Віктар Арцем'еў (1946 г.)

Чырвонай Арміі. Некаторыя партызаны былі з сем'ямі, і ім таксама трэба было харчавання. Такі час быў. А яшчэ горш, калі ўрываўся ў вёску каманда марадзёраў. Яны адразу ж шукалі самагонку і напіваліся, а потым «гаспадарылі» – забіралі ўсё, што глінецца. Партызаны ў горацкіх лясах некалькі разоў расстрэльвалі такіх марадзёраў. Але ж такія групы засылала ў прыфрантавую паласу яшчэ і гестапа, каб скампраметаваць партызанаў у вачах насельніцтва. Тыя пад выглядам партызанаў забіралі мужчынаў, гвалтавалі жанчынаў, рабавалі ўсё, пакідаючы сем'і з дзецьмі на жабрацтва. У Радзішыне адна ночы марадзёры з аўтамаата забілі ў дзвюх сем'ях мужчынаў і трох бежанцаў з вёскі Паршына Горацкага раёна.

У прыфрантавай паласе і ў бежанцах сяляне харчаваліся ў асноўным бульбай. За шчасце лічылася мець на абед хаця б некалькі крупінак солі. Найчасцей елі печаную бульбу. З жыўнасці засталіся некрунутымі толькі каты. Сабак удзень (зрэдку, каб павесіліца) адстрэльвалі немцы

і паліцаі, а ўначы, усіх запар, партызаны, каб не выдавалі іх сваім брэхам.

Пасля вызвалення

З вяртаннем Савецкай улады ў поўнай меры пачаў выконвацца сельгаспадатак. Заклік «Усё – для фронту!» – гэта не толькі гучныя словы. Ён выконваўся хутка і дакладна. Калгаснікам выдавалі на прападні толькі пасля таго, калі будзе да апошняга кілаграма здадзена нарыхтоўка, і ў калгасны свіран засыпае абдурнае насенне для будучага ўраджаю. А заставалася збожжа нямнога. Таму жыць было галадней, чым у 1941 – 1943 гг. Поўных людзей у вёсках не было. Калі я прышшоў на прызыўны пункт у Шклоўскі ваенкамат увосень 1944 г., то рост мой быў 156 сантыметраў, а вага 40 кілаграмаў (і гэта ў 17 гадоў!). Таму і на фронт не патрапіў. Такіх з нашай невялікай вёскі аказалася трое. Праз год – без зменаў, хіба што рост на 3 сантыметры прыбавіўся. Урач з медкамісіі спытаў, чым харчуся. «Бульбай», – адказаў я. Ён параў з'ядаць за абедам дзве бульбіны больш. «А дзе іх мне ўзяць?» – спытаўся ў яго.

Пад час вучобы давалі прадуктовыя карткі. Норма хлеба на дзень – 500 грамаў. Сёння скажуць, што гэта дастаткова. Так, сёння хапае, можа, і застаетца яшчэ. А вось пры нішчымніцы ў 1945 – 1946 гг. (ды і ў наступным галодным), ды яшчэ калі малады арганізм расце – зусім мала. Кожны дзень жыў адчуваннем, што хочацца есці. Не было ніводнага дня, каб быў сытым. Сёння маладыя людзі мараць, каб мець камп'ютар, аўтамабіль, кватэру шыкоўную, а мая мара ў маладосці была адна: пад'есці ўдасцал хлеба, звычайнага

Гэтае пытанне і мяне балюча закрунула. Маю што сказаць, бо ў пачатку вайны мне было 14 гадоў; перажыў разам з аднавяскоўцамі акупацыю і за паўгода да канца яе – выгнанне ў бежанцы. Пасля вызвалення з фашысцкай няволі ў 1944 – 1945 гг. працаваў у калгасе «Пяцігодка ў чатыры гады» вёскі Радзішына Ардацкага сельскага Савета, а з кастрычніка 1945 г. пайшоў вучыцца ў Магілёўскае сельгасветвучылішча. Так што ведаў усё. За жыццё вядуць мастацка-дакументальны зборнік «Радзішанскі летанік вайны» і аповець «Выгнаннікі».

Як харчаваліся людзі пад час акупацыі

Не памятаю ўжо, ці палілі падаткі сяляне ў канцы 1941 і ў 1942 г. Ведаю, што немцы на фуражных фурманках вывозілі самі, але зрэдку і

Намапа часу мінула, каб хлеба стала ўдасцаль...

90 танцавальных параў Гомельшчыны

IX абласны конкурс выканаўцаў народных побытавых танцаў «Вытокі», прысвечаны Году малой радзімы, адбыўся ў г.п. Уваравічы Буда-Кашалёўскага раёна і г. Калінкавічы 6 і 13 красавіка. Мерапрыемства правёў Гомельскі абласны цэнтр народнай творчасці.

Абласны конкурс праводзіцца дзеля аднаўлення, захавання і пераенасці традыцыйнага танцавальнага мастацтва Гомельшчыны, далучэння маладога пакалення да нацыянальнай культурнай спадчыны. За яго 20-гадовую гісторыю агульная колькасць удзельнікаў з усіх раёнаў Гомельскай вобласці набліжаецца да тысячы танцавальных параў.

Сёлета ў конкурсе прынялі ўдзел 90 танцавальных параў з 18-і раёнаў вобласці. Паміж сабой яны змагаліся ў пяці ўзроставых катэгорыях. Танцы ад 9 да 82 гадоў выканалі 21 народны побытавы танец Гомельшчыны.

Ірына ГАЛУШЭЦ
Фота Андрэя ПІЧУШКІНА

Конкурсны выступ удзельнікаў V узроставай катэгорыі. Уваравічы

Васіль Астаповіч і Ева Крэер, дыяманты I ступені ў V узроставай катэгорыі. Калінкавічы

Перасоўны маршрут на Мастоўшчыне

24 красавіка бібліобус Мастоўскай раённай бібліятэкі з супрацоўнікамі сельскага клуба ў вёсцы Галубы адправіліся ў першы перасоўны экспрэс-маршрут «Нам 75!», прымеркаваны да юбілею Гродзенскай вобласці.

Для жыхароў вёсак Галубы, Шасцілы і Руда-Ліпчанская была праведзена літаратурна-музычная кампазіцыя «Мой родны край, цябе мы славім!». Вяскоўцам расказалі аб гісторыі ўтварэння, шляху станаўлення, дасягненнях Гродзенскага рэгіёна, гістарычным мінулым і сучасным развіцці Мастоўскага раёна. Асабліва ўвага была нададзена падзеям, што адбываліся на тэрыторыі вёсак Галубы, Шасцілы і Руда-Ліпчанская.

Перасоўны экспрэс-маршрут у в. Галубы

Удзельнікам расказалі пра незвычайнае месца пад назвай Куба непадалёк Галубоў, аб прыродзе рэспубліканскага ландшафтнага заказніка «Ліпчанская пушча», тэрыторыя

якога ў гады Вялікай Айчыннай вайны стала галоўнай партызанскай базай, пра неўміручы подзвіг ураджэнца Руды-Ліпчанскай Міхаіла Белуша, які паўтарыў подзвіг Аляксандра Матросава, падзялілі іншай інфармацыяй. Прагучалі імёны землякоў, якім сёлета спаўняецца 75 гадоў. Свае музычныя нумары вяскоўцам падарыў гурт «Незабудкі» сельскага клуба Галубоў, удзельнікі якога выканалі песні «Прывітальная», «Мая радзіма тут», «Маці, матуля, мама» і іншыя. Дэманстравалася кніжная выстаўка «Гродзеншчына – край мой над Нёманам».

Наперадзе жыхароў раёна чакаюць новыя сустрэчы.

Вольга КОРШУН,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Мастоўскай раённай бібліятэкі

Перасоўны экспрэс-маршрут у в. Руда-Ліпчанская

«Бібліяноч» на Карэліччыне

Сёлета ўпершыню бібліятэкі Карэліччыны далучыліся да акцыі «Бібліяноч – 2019».

У Карэліцкай раённай бібліятэцы чытачоў чакаў адпачынак на «Прывале каля вогнішча», удзіячай бібліятэцы вучні змаглі паўдзельнічаць у акцыі «Чытаем кнігі аб вайне», пазнаёміцца з ваенна-палявой поштай.

Мірская гарпасялковая бібліятэка арганізавала літа-

ратурна-музычную гасцёўню «У тым краі, дзе жывеш». Наведнікі даведаліся пра гісторыю родных мясцінаў, культурныя традыцыі свайго краю, вядомых землякоў.

А ў Райцаўскай сельскай бібліятэцы ўвесь вечар гаворка вялася пра Вербніцу і Вялікдзень.

Наталія КАЗАРЭЗ,
метадыст Карэліцкай
раённай бібліятэкі

Фотафакт

19 красавіка ў Столінскай цэнтральнай раённай бібліятэцы прайшло мерапрыемства «Вялікі пост – традыцыі, якія ўмацоўваюць маральнае здароўе».

Удзел бралі клірык храма Святога Лукі Крымскага айцец Васіль, чытачы бібліятэкі, а таксама аддзяленне дзённага знаходжання інвалідаў Столінскага тэрытарыяльнага цэнтра сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва. Самым светлым, прыгожым, павучальным і кранальным часам у праваслаўным календары з'яўляецца перыяд Вялікага посту і Вялікадня. Навошта і як пасціць? як часта наведваць храм і прычашчацца ў Вялікі пост? якія асаблівасці набажэнства ў гэты перыяд? Айцец Васіль адказаў і на іншыя пытанні, што цікаваць людзей.

У зале была разгорнутая выстаўка «Вясна духоўная», што працавала аж да свята Уваскресення Хрыстовага.

Ірына НАВУМЧЫК, бібліятэкар,
г. Столін

Дзе варта пабываць

♦ **22 мая** Мемарыяльны музей-майстэрня З. Азгура запрашае на аўтарскі праект Леаніда Нарушэвіча «Жывы куток». Госць імпрэзы – Капэла Алеся Лася «ТрыА», у якую ўваходзяць Алеся Лось, Алеся Сівохіна і Аліна Страшкевіч.

Кожны ўдзельнік калектыву – адметная асоба. А. Лось – мастак, этнограф, інструменталаг і майстар музычных інструментаў, стваральнік музея музычных інструментаў на сядзібе «Хутар Дудара». А. Страшкевіч – акардэяністка, вядучая музычных праграмаў на беларускім радыё. А. Сівохіна – выканаўца ўласных песень, рэжысёр тэатра «Живое слова».

Праграма «Ад дуды да раяля» – лекцыя-канцэрт, што раскрывае гісторыю і генезіс музычных інструментаў, якія прадстаўлялі беларускую этнічную і класічную музычную культуру. Пачнем гісторыі пра паходжанне і традыцыйнае гранне на такіх інструментах, як дуда, ліра, скрыпка, акардэон і інш.

♦ **26 мая** ў мінскім кафэ «Грай» і суседнім дворку з 16:00 да 22:00 пройдзе фестываль пад назвай «Паспяховы фест». Гэта моладзевая свята беларускай культуры і мовы, мэта якой паказаць яскравыя і паспяховыя беларускія культурніцкія праекты і ініцыятывы. Арганізатарамі выступаюць «Арт Сядзіба», Саюз беларускіх пісьменнікаў, кампанія «Будзьма беларусамі!», ПЭН-цэнтр і SAY.BY.

Звяртаем увагу, што неабходная РЭ-ГІСТРАЦЫЯ на Фэст: <https://forms.gle/drWocmBGsM6CqJE5A>.

У праграме: праект «Беларускамоўныя», пазычная частка, міні-лекцыі «10 фактаў пра поспех», інтэрактыў і прызы ад партнёраў Фэсту. Госці праекта «Беларускамоўныя»: Сяргей Будкін – заснавальнік і кіраўнік музычнага партала tuzin.fm, сузаснавальнік праекта experty.by, аўтар тэлепраекта Belsat Music Live; Франак Вячорка – віцэ-прэзідэнт Digital Communication Network, журналіст Радзій Свабода; Вігаль Гуркоў – спартовец, шматразовы чэмпіён свету, заслужаны майстар спорту Рэспублікі Беларусь па тайскім боксе, вакаліст гурта BRUTTO. У пазычнай частцы выступаць Янка Каліноўскі, Мікіта Найдзёнаў, Алесь Снег, Дар'я Бялькевіч і Міхаіл Бараноўскі. Музычную частку распачне DJ set ад Хведара Грувіча, працягнуць гурты «Cas Lajna», «Кітывана», «НАКА». У дворку музея «Дом Ваньковіча» адбудзецца інтэрактыўны спектакль для дзеткаў; будучы працаваць кірмаш ды забаўляльнай зоны ад паспяховых грамадскіх ініцыятываў.

♦ **1 чэрвеня** прастора ОК16 (Мінск, вул. Кастрычніцкая, 16) адчыніць свае дзверы для «Кіламетра грамадскай актыўнасці». «Кіламетр грамадскай актыўнасці» – фэст для тых, хто ўмее пераадоляць дыстанцыі.

З 13:00 да 20:00 на адкрытай пляцоўцы і ў залах ОК 16 будуць праходзіць лекцыі, майстар-класы, дыскусіі ад розных арганізацый і экспертаў на тэмы мовы і культуры, экалогіі, гандара, смяротнага пакарання, правоў чалавека. Будучы дзейнічаць Фры-Маркет і Жывая Бібліятэка. Гасцям імпрэзы прапануецца паўдзельнічаць у захапляльным квэсце.

Пры канцы ўдзельнікаў і гасцей чакае музычны выступ гурта «АКУТЕ».

Арганізатары звяртаюцца: «Калі хочаш пазнаёміць наведнікаў Фэста з дзейнасцю сваёй арганізацыі ці прадставіць свой грамадска значны праект, пакладзі да 20 мая заяўку тут: <https://forms.gle/pjKfXGSHR3Tpgzhy7>».

Адзін кіламетр – гэта тысяча метраў, а «Кіламетр грамадскай актыўнасці» – гэта тысяча ідэяў, каб палепшыць свет.

Сацыялісты і беларуская дзяржаўнасць

26 красавіка ў канферэнц-зале гатэля «Мінск» адбылася прэзентацыя кнігі «Беларускі сацыялістычны рух і беларуская дзяржаўнасць» вядомага гісторыка, публіцыста, грамадска-палітычнага дзеяча Анатоля Сідарэвіча.

Вёў сустрэчу пісьменнік і журналіст Міхась Скобла. З прывітальным словам выступіў прадстаўнік Фонду імя Фрыдрыха Эберта ва Украіне Марсель Ротынг. Далей выступілі кандыдат гістарычных навук Станіслаў Рудовіч, доктар Майк Войке, гісторык, кандыдат філасофскіх навук Таццяна Процька, палітык Павел Знавец.

З працяглай і вельмі захапляльнай прамовай выступіў сам аўтар. А. Сідарэвіч адзначыў, што сціплы фармат кнігі (64 старонкі) не дазволіў змясціць вялікі спіс крыніцаў. А далей ён пазнаёміў з гістарычнай і палітычнай сітуацыяй у Беларусі, Еўропе і Расіі пачатку XX стагоддзя, распавёў аб нараджэнні нацыянальнага і сацыял-дэмакратычнага рухаў, пра іх

паразы і поспехі, а таксама аб перспектывах на будучыню.

Сама кніга надзвычай цікавая, у ёй адлюстроўваюцца падзеі палітычнага жыцця ад 1902 года да сярэдзіны 1920-х. Выданне мае фотаздымкі і падрабязныя біяграфіі Алаізы Пашкевіч, Аркадзя Смоліча, братоў Луцкевічаў, Вацлава Іваноўскага ды іншых дзеячаў.

Пасля прэзентацыі адбыліся аўтограф-сесія і дыспуты.

Алеся РЭЗНИКАЎ

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры 24 красавіка адбылася прэзентацыя выстаўкі «Цудоўны казачны свет». Аснову яе складаюць выданні казак, сярод якіх беларускія народныя і аўтарскія казкі беларускіх пісьменнікаў, а таксама казкі народаў былога СССР, Еўропы і ўсяго свету, прадстаўленыя перакладамі беларускіх казак на іншыя мовы і замежных казак на беларускую.

У аснову мастацкай канцэпцыі выстаўкі, распрацаванай Геннадзем Чыстым, пакладзена яблыня як знак жыцця, росквіту, урадлівасці і добрабыту ў старажытных славянаў. Яблык – знак ведаў і мудрасці, да якой праз казку далучаюцца дзеці свету. Казка выконвае вялікую выхаваўчую і нават псіхатэрапеўтычную ролю, прапануе

Жывы і запатрабаваны свет

правілы паводзінаў у сям'і і грамадстве, вучыць дабру і справядлівасці.

Куратар выстаўкі вядучы навуковы супрацоўнік музея Паліна Саўген адзначае, што збіраць беларускія казкі пачалі з канца XVIII ст., а ў сярэдзіне XIX ст. выйшаў у свет шэраг даследчых працаў. Як прыклад прадстаўлена даследчая праца Аляксандра Сержпутоўскага 1926 г. – «Казкі і аповяданні беларусаў з Слуцкага павета».

Разнастайную палітру казачнай творчасці складаюць у экспазіцыі кнігі Максіма Багдановіча, Уладзіміра Дубоўкі, Сяргея Грахоўскага, Уладзіміра

Караткевіча, Валянціна Лукшы, Максіма Танка, Міхася Лынькова, Ніла Гілевіча, Алеся Письмянкова, Рыгора Барадулліна. Адметныя выданні зборнікаў дзіцячай творчасці: «Казкі Лошыцкага парку», малюнк да якой зрабілі школьнікі Мінска, «Казкі дзяцей Беларусі», выдадзеныя пры падтрымцы фонду «Мы – дзецям» з прадмовай Максіма Танка. Падабраныя з фонду музея і выстаўленыя фота сустрэчаў з дзецьмі вядомых пісьменнікаў – Алеся Якімовіча, Эдзі Агняцвет, Івана Мележа, Пётруся Броўкі, Уладзіміра Дубоўкі, Васіля Віткі ды іншых.

Сярод сучасных – казкі Уладзіміра Мазго, Раісы Баравіковай, Максіма Валашкі (Анатолія Бутэвіча), Міхася Пазнякова. Экспазіцыю дапаўняюць ілюстрацыі казак мастакоў Анатоля Волкава, Наталлі Паллаўскай, Ірыны Лобан, а таксама працы лячэннага майстра Святланы Давыдзкі-Цеха-новіч. У Выставачнай зале разам сабраныя казачныя героі Пакацігарошак,

Сыноч-з-кулачок, Разумны рак, Іван Світаннік і нават Ганарыстая варона, дэманструюцца сюжэтныя сцэнкаў да казак «Дзед і жораў», «Жаронцы», «Залатая яблынька», «Ох і залатая табакерка», «Залаты птах» ды іншых.

Нягледзячы на імклівае развіццё тэхнічных сродкаў і новых жанраў, казка жыве і запатрабаваная. Аб гэтым сведчыць яе жыццё на тэатральных сцэнах вядучых мінскіх тэатраў, афішы якіх таксама экспануюцца на выстаўцы. На новы ўзровень узнятае і даследаванне казкі, аб чым сведчаць матэрыялы міжнароднай навуковай канферэнцыі, што летас адбылася ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

На адкрыцці выстаўкі выступілі кандыдат філалагічных навук Яніна Грыневіч, пісьменніцы Алена Масла і Віка Трэнас, майстар С. Давыдзкі-Цеха-новіч. Прысутныя пабачылі фрагмент інсцэніроўкі казкі «Марынка-крапіўніца».

Дарэчы, герояў казак можна пабачыць у музеі па 30 чэрвеня.

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аўтара

Май

11 – Алейнік Дамітрый Іванавіч (1929, Берасіно – 2003), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

11 – Глебаў (сапр. Сарокін) Глеб Паўлавіч (1899 – 1967), акцёр, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1941, 1948) – 120 гадоў з дня нараджэння.

12 – Алданаў Мікалай Міхайлавіч (1959, Шклоўскі р-н), баяніст, дырыжор, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

13 – Краўчанка Сяргей Усеваладавіч (1949, Мінск – 2014), акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

14 – Кругер Якаў Маркавіч (Янкель Мордухавіч; 1869, Мінск – 1940), жывапісец, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 150 гадоў з дня нараджэння.

15 – Музей старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі (Мінск; 1979) – 40 гадоў з часу адкрыцця.

15 – Шчановіч Мікалай Ігнатавіч (1894 – 1969), акцёр і рэжысёр, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

16 – «Тарас на Парнасе» (1889), беларуская паэма – 110 гадоў з часу першай публікацыі ў газеце «Мінский листок» (напісана, верагодна, у 1850-я гг. К. Вераніцыным).

18 – Жалдакоў Анатоль Уладзіміравіч (1929), заслужаны архітэктар Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

19 – Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы (Мінск; 1944), лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2012) – 75 гадоў з часу стварэння (адкрыты 20.09.1945).

Народ сказаў...

Ішоў цыган па дарозе. Спаткнуўся ён, пляснуў на зямлю і убачыў цвік.

– Каб не ўпаў, дык і цвіка не знайшоў бы.

Паклаў цыган цвік у кішэню і накіраваўся ў вёску. Зайшоў да аднаго селяніна і напрасіў есці. Той накарміў яго.

– Groшай у мяне няма, – кажа цыган селяніну, – возьмі за абед хоць цвік.

– Нашто мне твой цвік, – паціснуў плячымя селянін.

– Возьмі, браток, мо спатрэбіцца, – не адступаў цыган.

– Не трэба мне твой цвік...

– Тады я заб'ю яго ў сцяну, няхай тырчыць, – не адступае цыган, – а мо калі спатрэбіцца усё ж...

– Ну як хочаш, – сказаў селянін, каб адчапіцца ад таго. Забіў цыган цвік у сцяну і пайшоў.

Аднойчы цыган захацеў есці, а ў самага ды нічога не было. Успомніў ён пра цвік і пайшоў да селяніна:

– Зайшоў, браток, да цябе, каб глянуць на цвік, – і дадаў: – Усё ж такі лепей жыць, калі ў цябе ёсць свой цвік... Дазволь, я пасяджу каля яго.

Дазволіў селянін. Пасядзеў цыган каля цвіка ды заадно і паабеду з ім.

Праз нейкі час цыган прывёў каня, прывязаў лейцы за цвік і кажа:

– Бачыш, як добра, калі маеш хоць цвік. Ёсць за што і каня прывязаць.

А яшчэ праз нейкі час цыган прывёў сваіх дзяцей і гаворыць селяніну:

– Усё ж такі чалавеку лягчэй пра жыць, калі ў яго ёсць хоць цвік... Няхай, браток, дзеці пасядзяць каля цвіка...

Ды так і перабраўся цыган на зіму да селяніна.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сбраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПІСЬМЕННАСЦЬ – 1) сукупнасць пісьмовых помнікаў якога-небудзь народа ў пэўную гістарычную эпоху. Адлюстроўвае сферы чалавечай дзейнасці, найважнейшыя з якіх справаводства, культура, навука, а таксама рэлігія. Класіфікуецца паводле сістэмай пісьма, якімі карысталіся, напр., грэчаская, лацінская, стараславянская, старажытнаруская пісьменнасць. У залежнасці ад часу ўзнікнення падзяляецца на старую і маладую пісьменнасць.

Старабеларуская пісьменнасць як самастойная сістэма выступала з XIV ст. Літаратурна-пісьмовая старабеларуская мова выконвала ў Вялікім Княстве Літоўскім ролю агульнадзяржаўнай, скарыстоўвалася ў міждзяржаўных кантактах. Асабліва вядомымі помнікамі дэлавай пісьменнасці з'яўляюцца Статут ВКЛ 1566 г., Статут ВКЛ 1588 г. Свецкая пісьменнасць уключала творы літаратурна-мастацкага характару: арыгінальныя спісы беларускіх летапісаў, хронікі і хранографы, творы мемуарнага жанру, перакладныя аповесці. Помнікі рэлігійнай пісьменнасці – пераклады на беларускую мову біблейскіх кніг, жыцці і апокрыфы, царкоўныя і манастырскія статуты, тлумачальныя і палемічныя творы, творы гамілетычнай літаратуры. Яны пашыраліся ў рукапіснай і друкаванай форме.

Новая беларуская пісьменнасць пачала фармавацца ў 2-й палове XVIII ст. на аснове пераважна лацінскага алфавіта, на змену якому прыйшоў

рускі грамадзянскі шрыфт. У XIX ст. у неспрыяльных культурна-гістарычных умовах развівалася слаба.

Культурна-грамадскія і стылістычныя функцыі беларускай пісьменнасці значна пашырліся з пачатку XX ст., калі з'явіліся легальныя беларускія друкарні, перыядычныя выданні, пазней – розныя формы новай беларускай дзяржаўнасці (БНР, ССРБ, БССР, Рэспубліка Беларусь);

2) сукупнасць пісьмовых сродкаў зносінаў, што ўключаюць графіку, алфавіт і арфаграфію пэўнай мовы

або групы моваў, аб'яднаных адной сістэмай пісьма, ці адным алфавітам.

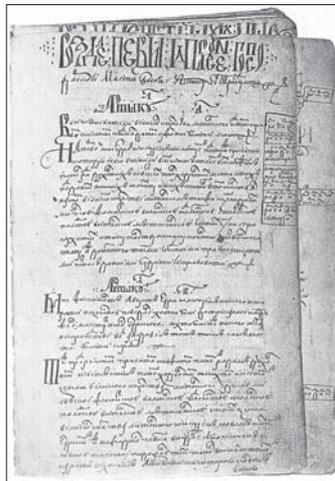
ПІСЬМО – форма фіксацыі вуснай мовы, што служыць для зносінаў паміж людзьмі на адлегласці і ў часе. У шырокім сэнсе, пісьмо – гэта ўсе графічныя элементы і правілы іх ужывання, з дапамогай якіх адзін чалавек можа запісаць нейкую інфармацыю, а другі яе прачытаць. Прычым паміж «пісьменнікам» і «чытачом» можа быць і час, і адлегласць.

Паводле аб'ёму значэння, якое перадае адзін знак, вызначаюцца 4 віды пісьма: піктаграфічнае (знак перадае агульны сэнс выказвання), ідэаграфічнае (знак перадае значэнне аднаго слова), складовае (або сілабічнае; знак перадае паслядоўнасць гукі), літарна-гукавое (або фанаграфічнае; знак перадае адзін гук).

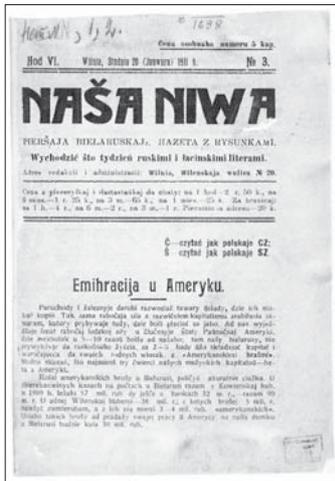
У сучасным свеце найбольш распаўсюджаныя сістэмы пісьма:

лацінская (~30% зямнога насельніцтва), кітайская (~25%), індыйская (~20%), славянско-кірылічная (~10%), арабская (~10%). Усімі іншымі сістэмамі карыстаецца ~5% зямнога насельніцтва.

Беларуская мова мае кірылічны алфавіт (найбольш старадаўні і найбольш распаўсюджаны сёння), лацінскі (мае перыяды ўсплёску скарыстання і фактычнай заробары; сёння ёсць каэфікаваны варыянт беларускай лацінкі, які нязначна адрозніваецца ад традыцыйнай, зарэгістраваны ў міжнародных арганізацыях), а таксама – запіс на аснове арабскага алфавіта (карыстаюцца беларускія татары; маюцца рэлігійныя кнігі, напісаныя па-беларуску арабскаю вяззю, т.зв. Кітабы).

Статут ВКЛ 1566 г.

«Наша Ніва» на беларускай лацінцы

Кітаб (другая палова XVIII ст.)